

Een keizerin in Athene

WIM BOEVINK

Het oude Constantinopel werd zoals we weten in 330 gesticht door de Romeinse keizer Constantijn de Grote, de eerste keizer die zich tot het christendom bekeerde, al liet hij zich pas op zijn sterfbed dopen. Zijn moeder, al veel eerder een toegewijd christen, heette Helena. En deze week kwam de Heilige Helena aan in Athene.

Dat moge absurd klinken en ik keek dan ook even op van het bericht. Het ging om haar relieken; een deel van haar schedel en andere, 'genummerde delen van haar lichaam', omhuld door een zilveren hoofdmasker en een in een kostbaar habijt gehulde torso, bedrukt met het Byzantijns embleem van de tweekoppige adelaar.

Die relieken worden bewaard in de San Marco-basiliek van Venetië, onder auspiciën van het Vaticaan, maar de kerk van Rome kwam met de Grieks-Orthodoxe kerk overeen ze tijdelijk ter pelgrimage aan te bieden aan Athene, waar ze te vereren zijn in een kerk in het westelijk deel van de stad.

En zo kwam het dus dat afgelopen zondag een glazen kist door de straten van Athene werd gedragen, opgewacht door een dichte mensenmenigte en hoogwaardigheidsbekleders van de Griekse kerk en de staat, de patriarch en de president.

Keizerin Helena is een heilige die door zowel de rooms-katholieken als de Grieks-orthodoxen wordt vereerd; van haar staat vast dat ze in 325 op gevorderde leeftijd een reis maakte naar Palestina, op een bedevaart die ook een soort factfinding mission was, want ze ging op zoek naar sporen van Christus' kruisiging, sporen die juist onder keizer Hadrianus nog waren uitgewist om een 'Christuscult' te voorkomen.

De rest is legende. Zo zou ze daadwerkelijk de begraven drie kruisen hebben gevonden; een zieke vrouw uit Jeruzalem zou op de kruisen zijn gaan liggen en zou liggend op het ware kruis - dat van Christus, wonderbaarlijk zijn genezen. Helena nam daarop dit kruis (compleet met heilige spijkers en de lans waarmee Zijn hart zou zijn doorboord) mee naar Rome, en een rest daarvan wordt intussen - ook in de San Marco - in een schrijn bewaard.

Het zou kunnen dat die heilige objecten nog in Constantinopel zijn beland, in de grootste Pantocratorkerk, en na de Vierde Kruistocht en de plundering van Constantinopel in 1204 zijn meegevoerd naar Venetië. De Venetianen bleven ruim een halve eeuw de baas in een leeggeroofd Constantinopel (denk ook aan het bronzen viergespan in San Marco) totdat de Grieken hun stad heroverden.

Eind 2015, begin 2016 mocht ik in Letter & Geest een trilogie publiceren over de Byzantijnse erfenis van het moderne Griekenland, en heb me daarin

verwonderd over de kracht van dat oude christelijke geloof. 'Grieken zijn Europeanen', schreef ik toen, 'maar Europeanen die hebben behouden dat elders - in Renaissance en Verlichting - verloren ging; een goddelijke orde.'

Iets daarin roerde me, in die stokoude kerkjes, volgeschilderd met heiligen en martelaren, en in die onveranderde rituelen. En met nieuwe verwondering kijk ik naar dat onthaal en de devotie voor zo'n plechtig rondgedragen glazen kist die aan die van Sneeuwwitje doet denken, in een land waar zoveel vrouwen naar deze heilige keizerin zijn vernoemd. Helena kreeg een bad in die kleine, alledaagse heiligheid.